

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

Volnočasové aktivity žáků středních škol

Leisure Time Activities of Students of High Schools

Bakalářská práce

Lenka Musilová

vedoucí bakalářské práce

Mgr. Iva Žlábková

České Budějovice

©2011

Anotace:

Bakalářská práce se zabývá volnočasovými aktivitami dětí středních škol. V teoretické části je podle odborné literatury vymezen a charakterizován pojem volný čas, jeho funkce a způsoby využití. Významné postavení ve volnočasových aktivitách, v souladu se začleněním do společnosti, zaujímá i organizovaný a spontánní volný čas dětí.

V praktické části se dozvíme, jak středoškolská mládež tráví svůj volný čas organizovanou či neorganizovanou činností. Jaký mají vliv stále se modernizující informační technologie – počítač, televize. Zda jsou žáci se svými volnočasovými aktivitami spokojeni a jestli ve svém volném čase zažívají nudu.

Klíčová slova: volný čas, organizovaný volný čas, spontánní volný čas, adolescence

Annotation:

The bachelor thesis refers to the free time activities of the schoolchildren attending high schools.

In the theoretic part, the term of free time is identified and determined on professional literature basis, its functions and ways of utilization. The significant character in the free time activities, in compliance with the integration to the society, contains also the organized and spontaneous children's free time.

In the practical part we get to know how the high school teenagers spend their free time in terms of organized or unorganized activities. Next, what impact do the modernizing technologies (computers, televisions) have and whether the schoolchildren are satisfied with their free time activities and if they are bored in their free time.

Key words: free time, organized free time, spontaneous free time, adolescence

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce, pani Mgr. Ivě Žlábkové, za rady, připomínky a metodické vedení, které mi byly poskytnuty při zpracování bakalářské práce. Zároveň bych ráda poděkovala respondentům za jejich ochotu a další potřebné informace.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Podpis studenta

OBSAH

I. Teoretická část

Úvod	7
1 Volný čas	9
1.1 Pojem volný čas	9
1.2 Funkce volného času	10
1.3 Způsoby trávení volného času	11
1.3.1 Organizace a instituce pro volný čas	13
1.3.2 Způsob trávení neorganizovaného volného času	17
2 Vliv okolního prostředí na děti a jejich volný čas	19
2.1 Média a komunikace – součást volného času dětí	19
2.2 Vliv rodiny na volnočasové aktivity dítěte	22
2.3 Působení školy ve volném čase	23
3 Období dospívání	25
3.1 Rozlišení období dospívání	25
3.2 Charakteristika období dospívání	27
II. Praktická část	
4 Výzkum	30
4.1 Charakteristika výzkumného šetření	30
4.2 Cíl výzkumného šetření	30
4.3 Výzkumný vzorek a metoda výzkumného šetření	30
4.4 Předpoklady výzkumného šetření	31
4.5 Vyhodnocení a interpretace výzkumného šetření	32
5 Závěr	47
6 Seznam použité literatury	49
Příloha I. Dotazník	51
Příloha II. Tabulky	53

ÚVOD

K výběru daného tématu mě v současnosti inspirovalo, vzhledem k rychle se rozvíjejícím a zdokonalujícím technologiím, u kterých děti tráví volný čas, téma: „Děti, mládež a volný čas.“ V současné době se o volném čase často hovoří. Jde hlavně o jeho náplň a míru spokojenosti. V bakalářské práci jsem se soustředila hlavně na žáky středních škol a jejich náplň mimo školní vyučování. Zajímala jsem se, jak o složku organizovaného zájmu dětí a mládeže, tak i o složku neorganizovanou. Na vybrané téma existuje mnoho publikací, které se zabývají volným časem. Téma volný čas je také problém, který souvisí s pedagogikou, sociologií, psychologii, ale je i úspěšným podnikatelským odvětvím. Uspokojování potřeb volného času u mladého člověka se může vyjádřit i podle známého rčení: "Kdo si hraje - nezlobí".

Domnívám se, že volný čas je v současnosti hlavní podstatou odpočinku, tedy náplň takového charakteru, která plně uspokojí potřeby člověka. Volnočasové aktivity dětí a mládeže vidím jako důležitý zdroj komunikace, pohybu, přátelství a zapojení se do společnosti. Činnosti volného času také dozajista přispívají k dalším dovednostem a vědomostem, které lze uplatnit ve škole či jinde ve společnosti. Pojmové a obsahové vymezení volného času stejně jako jeho kvalita a využívání patří mezi otázky, které jsou značně frekventované. Návyky jeho využívání se vytvářejí již v dětství a základy volného času si jedinec nese po celý svůj život. Jestli má volný čas plnit své poslání, je zapotřebí vytvářet takové podmínky a podporovat takové žádoucí aktivní činnosti, které mohou poskytovat různá zařízení pro volný čas dětí a mládeže.

V teoretické části se věnuji volnému času, který definuji podle odborné literatury. Dále se zabývám jeho funkcemi a způsoby trávení. Jedná se hlavně o organizovanou a neorganizovanou složku volného času. Jsou různé organizace a instituce, jejichž pracovní náplní jsou děti, mládež či dospělé osoby, které se snaží naučit vhodně využít volný čas. Také se zmiňuji o vlivu okolního prostředí na děti a mládež, který pokládám za důležitý z hlediska výběru činnosti volnočasových aktivit. Prostor, ve kterém děti a mládež tráví volný čas, je různorodé. Děti mohou prožívat volné chvíle v organizacích a institucích určených k volnočasovým aktivitám či venku mimo domov. Samozřejmě také je se zmínit a charakterizovat období adolescence. Cílem bakalářské práce je zjistit, jaký je volný čas dětí a mládeže na středních školách.

Předmětem praktické části je dotazníkové šetření, které objasní cíl bakalářské práce. Otázky v dotazníku se vztahují k volnému času žáků středních škol. Kapitola vyhodnocení výzkumného šetření se poté podrobněji zaměří na jednotlivé otázky v dotazníku. Pomocí grafů a tabulek budou vyjádřeny absolutní a relativní četnosti výpovědí respondentů.

1 Volný čas

V této kapitole bude definován pojem volný čas, jeho funkce a způsoby trávení. V současnosti vyvolává pojem volný čas představy a možnosti věnovat se činnostem, které máme rádi, baví nás, uspokojují a přinášejí nám uvolnění a radost. Dále zde budou popsány volnočasové aktivity v závislosti na organizacích a institucích a spontánní volný čas mládeže.

1.1 Pojem volný čas

Jak chápat pojem „volný čas“? Na tuto otázku se snaží najít v odborné literatuře odpověď celá řada autorů. Většina z nich spojuje s tímto termínem dva základní faktory, jež ho specifikují, a sice volnost a svobodu rozhodování. Volný čas je definován velkým množstvím odborníků, jejichž názory se určitým způsobem prolínají a překrývají, ale do jisté míry se i odlišují.

Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností. Přesnější a úplnější je však jeho charakteristika jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení (Hofbauer, 2004, s. 13).

J. Pávková (1999, s. 31) píše, že volný čas je doba, která nám zbývá po splnění povinností. Je to oblast naší svobodné volby. Zahrnuje činnosti, které vykonáváme dobrovolně, rádi a přinášejí nám radost a uspokojení.

Je zřejmé, že volný čas se odvíjí od času pracovního (resp. času plnění povinností). Jsou-li v rodině nastaveny optimální vztahy vytvořené na naprosté vyváženosti práv a povinností všech jejích členů, tedy i dětí, navazují volnočasové aktivity zpravidla na splnění domácích a školních povinností. Zvolený model může mít pochopitelně i jinou podobu.

Velký význam sehrávají i životní strategie a taktiky umožňující člověku vytvořit si svůj volný čas a stanovit svůj (či rodinný) konkrétní denní nebo týdenní program. U dětí školního věku musí rodina a částečně i škola působit na vytváření pocitu vnitřní potřeby plánovat a organizovat si svůj volný čas. Pokud se dítě naučí správně

si organizovat svůj volný čas (pochopitelně s optimální mírou zásahů dospělých), mohou být vytvořeny podmínky, které umožní částečnou eliminaci vlivu případných sociopatogenních vlivů na dítě. Jak již bylo konstatováno, volný čas a jeho plánování jsou nezbytnými podmínkami zdravého způsobu života nejen pro dospělého člověka, ale v první řadě pro dítě, jehož osobnost se teprve rozvíjí.

Optimální stav je uvést do rovnováhy oblast volného času a oblast povinností. Volný čas je také možno posuzovat z mnoha různých pohledů, jako např. podle J. Pávkové a kol. (1999, s. 17 20):

- ekonomický pohled – kolik prostředků společnost investuje do zařízení pro volný čas. „Průmysl“ volného času je v tržní ekonomice samostatné a dobře prosperující odvětví.
- sociologický a sociálněpsychologický pohled – zde jde o sledovanost, jak činnosti ve volném čase přispívají k utváření mezilidských vztahů. Způsob využívání volného času u dětí je ovlivněn sociálním prostředím (především vlivem rodiny, ale i školy, výchovných zařízení a dalšími subjekty).
- politický pohled – uvážit jak a do jaké míry bude stát svými orgány zasahovat do volného času obyvatelstva.
- zdravotněhygienický pohled – sledovat, jak lze podporovat zdravý tělesný i duševní vývoj člověka, uspořádání režimu dne, výkonnost jedince, hygienu prostředí i sociálních vztahů a hygienu duševního života.
- pedagogický a psychologický pohled – v úvahu se berou individuální i věkové zvláštnosti a jejich respektování ve volném čase. Do jaké míry a jakým způsobem činnosti ve volném čase přispívají k uspokojování biologických i psychických potřeb člověka.

1.2 Funkce volného času

Volný čas má značný význam pro kvalitní prožití lidského života. Plní řadu důležitých funkcí, bez nichž by se člověk nemohl správně rozvíjet jak po stránce fyzické, psychické, tak i sociální. Funkce volného času by měly být směřovány tak, aby člověk našel vhodný zájem, který ho uspokojí. M. Švigová (1967, s. 72) uvádí tři základní funkce volného času, které poskytují prostor pro:

- odpočinek – relaxace duševní i tělesná, kompenzace únavy...
- zábavu – uspokojení potřeb, únik z monotónnosti práce...
- vlastní rozvoj člověka – rozum, vůle, cit;(fyzický, kulturní, sociální rozvoj).

K výše uvedeným funkcím patří i duševní rozvoj osobnosti, a to především u dětí školního věku. Zkvalitňuje se vědomostní a postojová úroveň dětí a roste míra jejich připravenosti na další náročnější formy budoucího navazujícího studia, či jiných forem přípravy na praktický život.

Podíl času, u kterého si můžeme svobodně zvolit, jak s ním naložíme, se vzhledem k vývoji a rozvoji společnosti zvyšuje. Volnočasové aktivity také výrazně ovlivňují celoživotní orientaci jedince. Jak vyplývá z webové stránky (on-line, www.obceservis/studie.cz), můžeme se domnívat, že většina lidí dnešní doby (převážná část populace) si již v dětství volí alespoň jeden druh sportu nebo jiné zájmové činnosti. Menší část stávající populace, na kterou se výše uvedené tvrzení nevztahuje, se může dostávat do situace ohrožení společenským vyloučením. Tato hrozba může být posilována ekonomickými, etnickými či jinými faktory. Směrování většiny (tak, jak je výše uvedeno) je optimálním směrováním, které si zaslouží jak podporu státu, tak nevládních organizací – odvádí jedince od kriminogenních faktorů, které negativně ovlivňují zdravý vývoj celé populace a dětí zvláště.

Výchova mimo vyučování je specifická oblast výchovného působení. Plní funkce výchovně-vzdělávací, zdravotní a sociální. Jednotlivé druhy výchovných zařízení, institucí a organizací plní tyto funkce v různé míře podle svého charakteru, jak uvádí J. Pávková a kol. (1999, s. 41-43).

1.3 Způsoby trávení volného času

Problematika optimálně tráveného volného času je častým námětem diskuzí odborné i laické veřejnosti. Ve shodě s oběma skupinami lze jen potvrdit naprosto nenahraditelnou roli vhodně tráveného volného času pro všechny věkové skupiny obyvatel a dětí zvláště.

Je nezpochybnitelné, že pro mládež představuje volný čas (ať již trávený v rámci institucí pro to zřízených, či ve spontánních aktivitách mimo tento rámeček) nezbytnou

a nenahraditelnou složku jejich života. Z pročtených literatur o volném čase lze vyjmout pár bodů, které mládeži mohou přinášet po skončení výuky možnosti:

- relaxace,
- dosažení pocitu úspěchu a seberealizace,
- neformálních kontaktů s vrstevníky,
- zvýšení úrovně nezbytných kompetencí,
- nahrazení nedostatku citové péče ze strany rodičů,
- skupině vyloučených dětí pocit včleňování do přirozeně vytvářených dětských kolektivů a mnoho dalších.

Optimálně trávený volný čas „odvádí děti z ulic“ a vzdaluje je tak hrozbám kriminogenních faktorů. U takto zapojených dětí se ve výrazně nižší míře objevují asociální sklony, potřeba na sebe upozorňovat negativními projevy chování.

Na základě porovnání jednotlivých názorů na členění volnočasových aktivit můžeme přijmout jako nejjednodušší a současně nejoptimálnější následující členění:

- organizované formy
- neorganizované formy.

B. Hofbauer (2004, s. 21) uvádí, že volný čas a systém jeho aktivit a institucí je dynamickou oblastí života současného člověka. Podle míry organizovanosti výchovného působení ve volném čase rozlišuje jednotlivé činnosti na:

- činnosti spontánní – uplatňují se individuálně nebo ve skupině, podle aktuálního zájmu účastníků. Spontánní aktivity (např. v přírodních prostředích, na otevřených hřištích a sportovištích, knihovnách) jsou přístupny všem zájemcům a nemají stanovený čas začátku ani konce.
- zájmové činnosti příležitostné – patří sem organizované, jednorázové i cyklické, rekreační, oddechové nebo vzdělávací aktivity. Mohou probíhat v místě, v regionu, celostátně, mezinárodně (např. poznávací soutěže, sportovní turnaje a závody, koncerty a přehlídky umělecké tvořivosti, divadelní i jiná představení, exkurze, výlety, zájezdy aj.).
- zájmové činnosti pravidelné – uskutečňují se celoročně v pravidelných intervalech (jednou nebo několikrát do týdne) pod vedením kvalifikovaného vedoucího. Inspirují vznik různých způsobů zájmových útvarů (kroužků,

uměleckých souborů, sportovních družstev, klubů, kurzů). Jejich cílem je osvojit si nové vědomosti, dovednosti a prohloubit kladný vztah k předmětu zájmu.

1.3.1 Organizace a instituce pro volný čas

Děti a mládež mají relativně hodně volného času a společnost by měla mít zájem na tom, jak děti svůj volný čas tráví. Problematice organizovaných aktivit ve volném čase věnovala v posledních letech pozornost celá řada orgánů a institucí:

- Řídící orgány Evropského společenství
 - Bílá kniha Evropské komise – Nový podnět pro evropskou mládež, Komise Evropských společenství (přeloženo z anglického originálu COM(2001)681 ze dne 21.11.2001) (on-line, www.ec.europa.eu)
- Vláda ČR
 - Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013 (usnesení vlády ČR č.343/2003)
 - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
 - Volný čas a prevence u dětí a mládeže (MŠMT, odbor pro mládež, Praha 2002)
 - Programy státní podpory práce s dětmi a mládeží pro nestátní neziskové organizace na léta 2011 až 2015, č. j.: 16 300/2010-51
- Krajské úřady
 - Strategie podpory práce s dětmi a mládeží v Jihočeském kraji na období 2009 – 2012 (schválilo zastupitelstvo Jihočeského kraje usnesením č. 154/2005/ZK ze dne 17. 5. 2005, aktualizaci opatření na období 2009 – 2012 usnesením č. 419/2008/ZK ze dne 16. 9. 2008)
 - Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy v kraji (č.40/2003/ZK)
 - Koncepce rozvoje tělovýchovy a sportu v Jihočeském kraji (č.10/2003/ZK)

Ve všech výše uvedených dokumentech je zdůrazněno, že organizované aktivity ve volném čase jsou provozovány pod odborným dohledem, u kterého bývá požadována určitá kvalifikace. Míra kvalifikovanosti pracovníků v tomto segmentu (úseku) vzdělávací soustavy však není příliš vysoká – často je nahrazována dlouhodobou praxí

v daném oboru a vztahem pracovníka k práci s dětmi. Tento stav může být v řadě případů dán také faktem, že plně kvalifikovaní pracovníci pro práci s mládeží působí na pozicích nekvalifikovaných pedagogů ve školách a pozice vychovatelů jsou obsazovány pracovníky bez příslušné kvalifikace. Uvedený postup je někdy chybně volen i řediteli škol, kteří se takto snaží snížit povinné mzdové náklady na obsluhu školy.

V průběhu posledních let se postupně rozšiřují možnosti k zapojování mládeže do organizovaných aktivit jednotlivých institucí (Pávková, 1999, s. 117-140):

- domů dětí a mládeže – domy nabízejí aktivity pro mimoškolní zájmovou činnost. Naplňují rekreační a výchovně-vzdělávací funkci se širokou zájmovou působností, jsou orientovány především na organizovanou zájmovou činnost a posilování kolektivního citění. DDM jsou ustanoveny jako státní zařízení na ovlivňování organizované zájmové činnosti dětí a mládeže v kroužcích. Náplní DDM je pravidelná zájmová činnost, zájmová činnost příležitostná, nabídka spontánních aktivit, garance a organizace soutěží a přehlídek vyhlašovaných nebo doporučovaných MŠMT ČR, práce s talentovanou mládeží, prázdninová táborová činnost, odborná pomoc. Nabídka domů dětí a mládeže je určena nejen žákům školního věku, ale i mládeži a rodičům;
- školních družin a klubů – se týkají dětí základních škol. Školní družina a školní klub jsou součástí školy a mají pravidelný, každodenní, pedagogický charakter, jelikož vychovatelé spolupracují s vedením školy a ostatními pedagogy a jsou se žáky v každodenním styku. Činnost školní družiny a školního klubu navazuje na vzdělávací činnost základní školy. Nejsou však přímým pokračováním vyučování. Uskutečňují se zde činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové, sebeobslužné, společensky prospěšné a příprava na vyučování;
- domovy mládeže – zajišťují žákům středních škol, kteří nemohou vzhledem ke vzdálenosti zvolené školy denně dojíždět, výchovnou péči, ubytování a stravování. Kromě činností spojených s režimem dne je jejich významným úkolem i hodnotné využití volného času mládeže. Vzhledem k věkové struktuře je důležité respektování dobrovolnosti, tedy realizace zájmových činností formou nabídky, motivace;

- dětské domovy – jsou zařízení ústavní výchovy. Jsou zde umístovány děti od 3-18 let, eventuálně do dokončení profesní přípravy. Snahou pedagogů je, aby děti prožívaly volný čas obdobným způsobem jako děti žijící v rodinách, podporují jejich zapojení do zájmových činností v různých typech organizací a institucí.
- základní umělecké školy – mají obory hudební, hudebně-pohybové, výtvarné a literárně-dramatické. Poskytují uplatnění dětem a mládeži s vyhraněnými zájmy a schopnostmi v estetické oblasti. Tyto školy připravují své žáky pro studium na středních a vysokých školách s uměleckým zaměřením;
- jazykové školy – plní obdobnou funkci jako základní umělecké školy, ale s funkcí v oblasti výuky cizích jazyků;
- zájmové kroužky v rámci nabídek jednotlivých nestátních neziskových organizací – jsou nestátní neziskové organizace, které rozdělujeme podle způsobu či charakteru práce s dětmi a mládeží na organizace dětí a mládeže, jejichž členská základna je tvořena minimálně ze 2/3 přímo dětmi a mládeží do 26 let, a na organizace pracující s dětmi a mládeží, které nemají takto tvořenou členskou základnu, ale ve stanovách nebo ve zřizovací listině je rovněž deklarována práce s dětmi a mládeží; tyto organizace mají nezastupitelnou roli v systému práce s dětmi a mládeží a mohou mít následující podobu:
 - občanského sdružení podle zákona č.83/1990 Sb.,
 - obecně prospěšné společnosti podle zákona č. 248/1995 Sb.,
 - účelového zařízení církve podle zákona č.3/2002 Sb.;
- sportovní kluby – jsou zaměřeny na rozvoj tělesné, duševní i morální stránky dítěte. Nejdlejší tradici tělovýchovné organizace má SOKOL (kromě tělesných cvičení vyvíjel i osvětovou činnost – knihovny, provozoval loutková divadla aj.);
- dobrovolné oddíly působící pod patronací složek IZS – mají za cíl děti učit správný koordinovaný postup při přípravě na mimořádnou událost a při provádění záchranných a likvidačních prací aj.;
- nízkoprahová centra – jejich cílem je motivovat mládež, ve věku od 6 do 26let, ke smysluplnému a příjemnému trávení volného času. Vytvořit bezpečné prostředí, nabídnout hodnoty a umožnit všem dětem smysluplně využít volný čas. Snížit riziko sociálně patologických jevů jako je dětská kriminalita, drogová závislost, neúcta člověka k člověku a přírodě. Těm, kteří mají nějaký handicap

(ať už zdravotní či sociální), navíc pomáhají s integrací do společnosti a handicap překonat.

V současnosti u nás vznikají nové typy zařízení volného času, například jak uvádí B. Hofbauer (2004, s. 94-95):

- jednoduchá zařízení spontánní činnosti (skateparky...),
- velká nákupní střediska poskytující příležitosti volnočasových aktivit pro celé rodiny (sportovní centra, multikina, bowlingové herny a další centra zábavy),
- velkokapacitní rekreační a sportovní střediska včetně ubytovacích možností v městech nebo případně zajímavých oblastech (aquaparky, sportovní areály...).

Výše uvedené instituce, střediska, oddíly a kluby rozvíjejí tradičními i novými způsoby zájem o:

- vědu o přírodě a společnosti,
- umění,
- techniku,
- sporty a turistiku,
- zábavu a oddech,
- podporu participačních a samosprávných činností na školách a v obcích,
- veřejně prospěšnou práci ve prospěch druhých lidí, včetně handicapovaných a seniorů,
- ochranu přírodního prostředí a životního prostředí,
- mezinárodní aktivity (zájezdy, tábory a pobyty v zahraničí),
- setkání s mladými lidmi jiných zemí,
- akce solidarity s dětmi postiženými přírodními katastrofami, chudobou nebo válečnými střety.

Ve větších městech jsou domy dětí a mládeže budovány a rozšiřovány jako rozsáhlé komplexy několika zařízení (pro sportovní a mimosportovní aktivity). Jsou skupinou zařízení, které jim umožňují činnost koncipovat všestranně, přibližovat ji konkrétním podmínkám života dětí a mladých lidí, usnadňuje koordinace a zvyšuje účinnost působení (Hofbauer, 2004, s. 86 – 87).

V současnosti aktivity volného času stále častěji překračují hranice tradičního vymezení výchovy a vzdělávání dětí a mládeže a vstupují do dalších oblastí jejich života (Hofbauer, 2004, s. 94-95).

Různorodé aktivity v dnešní době mají i wellnes centra a fitness centra, která nabízejí velmi širokou škálu relaxačních, pohybových a dalších aktivit. Tato centra jsou velmi důležitá a jsou využívána nejen mládeží, ale také ostatními věkovými skupinami obyvatel. Umožňují člověku zdokonalit si fyzickou kondici, příjemně uvolnit svou mysl a nabrat nové síly.

Výrazným pozitivem je i cyklistika jako rekreační pohybová aktivita pro širokou veřejnost. Vytváří podmínky, které jsou dostupné a smysluplné pro využití volného času pro všechny. Cyklotrasy v České republice jsou značeny od roku 1997 speciálním turistickým značením Klubem českých turistů. Od 31. ledna 2001 jsou pro značení cyklostezek používány i speciální směrové dopravní značky podle vyhlášky č. 30/2001 Sb. Zřizování a údržbu financují většinou kraje, někdy i obce a soukromé subjekty (on-line, www.jihoceske-cyklostezky.cz).

1.3.2 Způsob trávení neorganizovaného volného času

Volnočasové aktivity jsou nedílnou součástí života jedince. Zájmy a aktivity jedince navazují na hodnotovou orientaci, kulturu a způsob života rodiny. Obdobně navazuje mládež na společnost, v níž probíhá její sociální zrání (Sak, 2000, s. 133).

Pod pojem neorganizovaná mládež si můžeme představit různé seskupování dětí. S tímto seskupováním dětí začíná vznikat také jedna z neorganizovaných složek volného času. Vzniká neodolatelnost začlenit se do skupiny dětí a přijímat její podmínky – společná ideologie (společné názory, hodnoty, normy). V popsanych skupinách se vymezují pojmy, jako je „role ve skupině“. Aby se tedy mohla skupina dětí vytvořit, musí mít svého „vůdce (lídra)“. Lídr iniciuje veškeré skupinové akce, vede skupinu k cílům orientovaným na určitou činnost. Na vedoucím party záleží, zda dochází k pozitivnímu nebo negativnímu vlivu party na jedince.

K neorganizované složce volného času a jeho způsobu využití patří i teorie a výzkumy vedené P. Sakem, z jehož publikací jsou čerpány volnočasové aktivity mládeže. Tabulka činností mládeže ve věku 15-30 let a 15-18 let v roce 1996 (Sak, 2000, s. 135) podává základní výpověď o obsahu a struktuře volného času mladé generace. Je pouze jedna denní aktivita, která leží na prvním místě a je společná pro oba

indexy respondentů, a to sledování televize. Práci s počítačem najdeme až na 15. místě, další činnosti mají rozlišné pořadí.

Z výzkumu (Sak a kol., 2007, s. 259) české populace starší patnácti let, který byl proveden v roce 2005, byl zjištěn postup „práce s počítačem“ v časovém rozmezí od roku 1992 do roku 2005. Počítačová aktivita dostihla denní činnost „sledování televize“, která je na prvním místě aktivit mládeže několik desítek let. Můžeme tak pozorovat prudký nárůst aktivit s počítačem. V roce 2005 lze hovořit o nasycenosti mladé generace počítačem. Nárůst frekvencí aktivity s počítačem a vzrůst objemu času věnovanému dětmi a mládeží počítači a internetu představují transformaci životního stylu směrem k jeho digitalizaci.

Časová řada výzkumů volného času ukazuje vývojové trendy věkové skupiny 15-40 let. Volnému času dominuje sledování televize, ale práce s počítačem má ze sledovaných aktivit největší dynamiku. V roce 2000 se dělila společně o desáté místo s četbou knihy. V roce 2005 je již na třetím místě volnočasových aktivit. Čas věnovaný využívání nových informačních technologií a komunikačních technologií (počítač, televize) velice vzrostl (Sak a kol., 2007, s. 263-265).

Způsob trávení neorganizovaného volného času z výzkumů ukazuje, že nástup nových informačních technologií (televize a počítače) je hlavní aktivitou v žebříčku různorodých činností české populace ve věku 15-40 let.

Ve výpovědích žáků z výzkumného šetření se dozvíme, jak nejčastěji tráví svůj volný čas. Zda jsou zapojeni do organizované činnosti nebo naopak se raději schází jako neorganizovaná parta lidí bez předem daného cíle.

2 Vliv okolního prostředí na děti a jejich volný čas

Náplň volného času je determinována řadou vnitřních a vnějších faktorů. Mezi dominantní vnější faktory můžeme zařadit:

- vliv médií a komunikačních technologií,
- vliv rodiny,
- vliv školy.

Okolní prostředí silně ovlivňuje náplň volného času dětí. Součástí okolního prostředí mohou tvořit i média a jejich vliv na jedince. Média obecně mají jistě důležitou roli v životě téměř každého dítěte. Většina dětí jim věnuje velkou část ze svého volného času. Ve výzkumném šetření se dozvíme, do jaké míry ovlivňuje mládež stále se zdokonalující média – televize a počítač. Je jisté, že média nemohou až tak kvalitně nahradit přímý kontakt s lidmi. Pomocí médií je vytěsňováno přirozené prostředí na úkor prostředí mediálního. Reálné vztahy a události nahrazuje televizní a virtuální realita. Děti se mohou díky jednostranné orientaci na informační a komunikační technologie vzdalovat rodině a vytvářet si svůj vlastní virtuální svět, ve kterém nepotřebují rodiče, sourozence ani své vrstevníky. Rychlé nástupy stále novějších a novějších informačních prostředků a technologií, zvyšování jejich dostupnosti propojené s dokonale připravenými marketingovými kampaněmi zaměřovanými na cílovou skupinu 15 – 26 let vedou k jejich velmi rychlému rozšíření mezi mládeží. Kdo nepoužívá tento nejmodernější prvek techniky, nejde s dobou. Zákonitě se vytváří další základ téměř nové formy sociálního vyloučení. Jedinec nemůže být součástí skupiny, protože nesplňuje tuto podmínku (Hofbauer, 2004, s. 129-135).

2.1 Média a komunikace – součást volného času dětí

Za velmi podstatné se považuje i působení hromadných sdělovacích prostředků a informačních technologií. V životě současného člověka stále roste význam mezilidské komunikace jako formy sociálního styku ve sdělování informací. Komunikace může být bezprostřední, tváří v tvář, stále častěji však informace zprostředkují média (sdělovací prostředky). Zejména masmédia (hromadné sdělovací prostředky) umožňují

ovlivňování velkých skupin lidí najednou a v poslední době i jejich aktivní zapojení do komunikace. Ve 20. století prošla prudkým vývojem jak tradiční média tištěná (knihy, časopisy), tak média zaměřená na akustické nebo obrazové zpracování informací (film, rozhlas, televize). Značně rozšířila svoji nabídku z hlediska obsahu i metod, zvýšila dosah, vliv a význam. V posledních letech 21. století je doplnila média spjatá s rozvojem elektronických technologií – mobilní telefony, počítače, internet (Hofbauer, 2004, s. 124).

Je zřejmé, že se formy elektronické komunikace staly nedílnou součástí běžného života mládeže, ale i velké části populace v plně produktivním věku a částečně i po produktivním věku. Výrazně urychlují transfer informací a postupně nahrazují do osmdesátých let minulého století klasické informační zdroje – rozhlas, televizi a tisk. Uvedená fakta lze obecně chápat jako pozitiva, ale nelze opominout negativní průvodní dopady. Zvláště mládež nejrychleji přejímá nejmodernější komunikační prostředky (internet, mobilní textové zprávy a komunikaci, komunikaci prostřednictvím facebooku,...) a tak by mohla ztrácet kontakt s klasickými zdroji informací. Sak P. píše (2000, s. 186): „ V současnosti ještě žijí generace, které ve svém dětství pouze slyšely pohádky, s babičkou a s maminkou zpívaly lidové písně a jejich fantazie se probouzela a rozvíjela nad knihami všech žánrů. Tyto generace se prolínají s dětmi a mladými lidmi, kteří jsou plně zakotveni v konzumu televize. Prolínání generací, jejichž dětství a socializace probíhaly odlišně, již brzy skončí, nové generace budou od dětství zformovány televizí a jinou moderní informační technologií.“

Mládež tím ztrácí schopnost souvislého vyjadřování, jak v ústní, tak písemné podobě, klesá její aktivní slovní zásoba. Uvedený výčet negativních dopadů není pochopitelně vyčerpávající, přesto vede k vážnému zamyšlení nad problematikou nadužívání nejmodernějších informačních zdrojů.

Shrnu-li klady a zápory, musím konstatovat, že kladem pro děti je možnost přímého vhledu do veškerého dění, které je obklopuje – od informací o globálních změnách planety až po velmi okrajové problémy města, místa, ve kterém žijí. Internet umožňuje přístup k nejnovějším informacím ze všech vědních oborů, ze všech oborů lidské činnosti, může nasměrovat zájem dětí a mládeže. Stává se téměř nevyčerpatelným zdrojem informací. Ale působení moderních médií má však také odvrácenou stranu. Jednak přecenění diváckého a uživatelského přístupu na úkor vlastní aktivity a spoluúčasti, jednak propagaci násilí, šíření pornografie a dalších negativních

jevů. Také na tuto stránku musí proto volnočasová výchova reagovat (Hofbauer, 2004, s. 129).

Možnosti médií a jejich využívání mají dnes i děti v předškolním věku. Prostřednictvím médií děti získávají informace o světě dospělých i vrstevnících. Uspokojují a rozvíjejí své zájmy, inspirují se pro nové způsoby oddechu a zábavy, prožívají chvíle napětí, dobrodružství nebo radosti. Dosáhnou-li stanoveného cíle, tak se i někdy na mediální tvorbě sami podílejí (Hofbauer, 2004, s. 129).

Média (internet, knihy, časopisy, aj.) si představují jako součást pomoci při tvorbě školních novin, přípravu do školního rozhlasu, tvorbu koláží, nástěnek aj.

I mediální výchova hraje svou určitou roli ve školství. Jan Jirák na serveru články RVP píše: „Hlavním cílem mediální výchovy – pro základní a středoškolské vzdělávání – by mělo být rozvinutí mediální gramotnosti do takové úrovně, aby využívání médií byla činnost, kterou má jedinec co nejvíc pod vlastní kontrolou. Dokáže ji řídit tak, aby mohl mediální nabídky co nejvíce využít“ (on-line, <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/87>).

Mediální výchova se v zásadě uskutečňuje ve dvou typech výuky:

- dovednostní – tvoření médií, tzv. „médiá hrou“,
- kritické – analyzovat obsahy médií, poučení o jejich chování (on-line, <http://mediatvorive.cz/o-projektu>).

Tvoření médií se více dostává ke slovu v USA. Je to dáno finanční dostupností technického zázemí a celkovým odklonem amerického školství od učení se poznatkům. Tato tradice vychází z představy, že žák či student si osvojí základní potřebné poznatky o fungování médií tím, že se podílí na vydávání školního časopisu, popřípadě vysílání školního rozhlasu či školní televize.

Možnosti médií se rozvíjejí zrychlujícím se tempem. Poslední desetiletí se stalo obdobím kvantitativního i kvalitativního rozmachu nových informačních a komunikačních technologií a jejich širokého uplatnění ve volném čase. Běžnému využívání těchto prostředků napomáhají také jejich přenosné modifikace (přenosné rozhlasové přijímače, přenosné televizory, mobilní telefony, notebooky, osobní počítače – umožňující využívání internetu) (Hofbauer, 2004, s. 128-129).

Dotazníkové šetření objasní, do jaké míry informační technologie ovlivňují oblast volného času dětí a mládeže.

Dnešní mládež se proměňuje v závislosti na rychlém postupu informačních technologií 21. století. P. Sak popisuje (2000, s. 165-169) tyto dramatické změny jako

nejvýznamnější bod v životním poli člověka. Rozšíření technických prostředků umožňuje prohloubení informací a zvědavost společnosti o nové technické novinky. Různá metodika výzkumů volnočasových aktivit pracuje s četností aktivit věnovaným mediálním aktivitám. Tato metodika je však velice náročná. Pro získání základní představy „mediálních aktivit“ mládeže Sak spočítal průměry času, které mládež týdně věnuje uvedeným aktivitám. V roce 1998 proběhl výzkum, z něhož vyplynulo, že na nejvyšších místech v tabulce jsou: sledování televize (16,37hodin), poslech rozhlasu (15,47hodin). Dále pak činnost s počítačem, četba beletrie, časopisů, deníků, odborné literatury; vše pod 10hodin. Internet se v 90.letech nachází na posledním místě. Proto ve svém výzkumném šetření z části zjistím, jak jsou na tom tyto technologie v 21. století.

2.2 Vliv rodiny na volnočasové aktivity dítěte

Prvotní vliv okolního prostředí na volnočasové aktivity dětí by měla mít rodina. Rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy (Hofbauer, 2004, s. 56).

Rodina může svým vlivem děti naučit vhodnému způsobu využívání volného času a vytváření postojů, které budou v budoucnu používat po založení vlastní rodiny. Rodina má za úkol zajišťovat hmotné podmínky a sociální ochranu, startovat výchovu a vzdělávání dítěte. Měla by také rozvíjet mezilidské vztahy a pokládat základy hodnot dítěte.

Veškeré způsoby realizace volného času v našich rodinách jsou závislé na sociálním postavení rodiny a jejím životním stylu. Záleží tedy jistě na tom, zda si rodina může dovolit jet s dětmi např. na hory, společnou dovolenou, krátkodobý výlet. Nanejvýš žádoucí by měl být aktivní zájem každé rodiny o to, aby děti mohly trávit svůj volný čas bohatě a smysluplně. Na základě svého dobrovolného rozhodnutí, ale současně za citlivého vedení ze strany rodičů nebo dalších rodinných příslušníků (Hofbauer, 2004, s.56-60).

Jednotlivé způsoby realizace volného času v našich rodinách se však v závislosti na jejím sociálním statusu, životním stylu i vztahu k volnočasovým potřebám dítěte od sebe značně odlišují.

Společným východiskem je (či by měl být) dostatek času věnovaný rodiči dětem. Jejich poučný a aktivní přístup k tomu, aby se děti učily svůj volný čas využívat k rozvoji sebe i ve prospěch druhých. Takový přístup však dnes není zdaleka vlastní každé rodině. Naopak, poměrně častý je nezájem o to, o co se její děti ve volném čase zajímají. Aktivity volného času také významně spoluvytvářejí životní styl rodiny. Ideální by byl aktivní a poučený zájem rodičů o to, aby se jejich děti učily svůj volný čas využívat různorodě, smysluplně, na základě svého dobrovolného rozhodování citlivě podporovaného rodiči.

V současnosti se kromě skutečného nebo údajného nedostatku času některých rodičů, jejich nezájmu a neznalosti, nepochopení, nereseptování potřeb a zájmů dětí nebo využívání existujících možností projevují také další negativní skutečnosti.

Vstřícné rodinné prostředí v rozvoji volného času svých dětí tedy hraje a jistě i má hrát významnou úlohu. Rozvíjí individuální předpoklady dětí a podporuje jejich kontakty s dalšími prostředími. V úvahu bere také volnočasové potřeby i zájmy a otevírá se pozitivním vnějším podnětům (Hofbauer, 2004, s. 64).

2.3 Působení školy ve volném čase

Škola slouží k uskutečňování systematického a plánovitého vzdělávání a výchovy dětí a mládeže i dospělých. Svým obsahem a strukturou zajišťuje všem žákům plynulý přechod od nižších stupňů k vyšším, od jednodušších forem výuky ke složitějším (on-line, www.vseved.cz).

Od školy jako všeobecně rozšířené vzdělávací instituce se předpokládá vytváření dispozic pro úspěšný vstup příslušníků mladé generace do profesionálního, občanského a volnočasového života. Škola a její dobrovolná účast na volnočasových aktivitách vytváří prostor pro rozvoj individuálních předpokladů účastníků a jejich zájmového vzdělávání jako souhrnu jednorázových i pravidelných činností. Plní funkci vzdělávací, výchovnou, sociálně-preventivní a kulturní, zdravotní, oddechovou. Volnočasové aktivity školy v letech školní docházky odkrývají nadání dětí a mládeže a jejich zájmy. Jejich prostřednictvím pomáhají utvářet pozitivní vztah dětí a mládeže k dalším způsobům vzdělávání (Hofbauer, 2004, s. 66-67).

Školy se musejí často bránit neoprávněným tlakům rodičovské veřejnosti na zajišťování mimoškolních aktivit. Lze sice souhlasit s myšlenkou, že volnočasové

aktivity školy v letech školní docházky odkrývají zájmy a nadání dětí, rozvíjejí je samy nebo k tomuto rozvoji dávají podněty (Hofbauer, 2004, s. 66-68), ale jejich vliv je omezený. Škola podporuje rozvoj talentu, nadání, vytváří podmínky pro nadstandardní vzdělávací aktivity, ale vzhledem ke skutečnosti, že jejím základním posláním není rozvoj mimoškolních zájmových aktivit, je její působení v této oblasti výrazně omezené (je to dáno i rozpočtovými možnostmi škol). Škola působí více jako zprostředkovatel nabídek specializovaných pracovišť. Škola může spolupracovat v daném městě i s různými středisky, organizacemi a institucemi pro volný čas a v rámci výchovných předmětů může dávat jednoznačné impulzy žákům a jejich rodičům, kterým směrem dítě vést.

Škola pomáhá žákům zpřístupňovat poznání různých oblastí skutečnosti dvěma základními způsoby – ve vyučování a v souběžných volnočasových aktivitách. Volnočasové aktivity jsou oproti povinnému vyučování obsahově daleko uvolněnější, dynamičtější, flexibilnější a zprostředkovávají nejen poznání, ale také prožívání, sociální kontakty a možnost praktického konání. Nové vědomosti a dovednosti si mohou osvojovat operativně. Vyučování působí prostřednictvím relativně stabilního učebního plánu, soustavy vyučovacích předmětů a jejich kurikula. Tomuto poslání spíše odpovídá soustředěnost na předmět, závaznost a soustavnost obsahu vzdělávání, úsilí o jeho trvalé osvojení a tradičními způsoby hodnocení dosavadních výsledků známkami či slovním hodnocením (Hofbauer, 2004, s. 68-67).

Naše základní a střední škola začala rostoucí měrou uskutečňovat příležitostné, jednorázové volnočasové činnosti. Tyto činnosti rozšiřují a prohlubují obsah vyučovacího procesu. Mají oddechovou a kompenzační funkci a jsou šancí pro každého žáka a jeho volný čas. Zejména k těmto aktivitám patří návštěvy historických památek, kulturních, sportovních a dalších obdobných akcí, školní slavnosti, zábavné a taneční plesy, mezitřídní či mezi školní utkání a jiná soutěžní utkání, lyžařské výcvikové zájezdy a školy v přírodě a jiné další (Hofbauer, 2004, s.67).

3 Období dospívání

V základním biologickém smyslu lze období dospívání určit jako životní úsek, který je ohraničený na jedné straně prvními známkami pohlavního zrání (první sekundární pohlavní znaky) a na druhé straně dovršením plné pohlavní zralosti (plné reprodukční schopnosti) a dokončení tělesného růstu. Současně probíhá i řada psychických změn. Hledání nového způsobu uspokojování, emoční labilita, způsob myšlení. U mnohých dospívajících existuje nepoměr změn, které jsou doprovázeny somatickými, psychickými i sociálními změnami. Často se souhrnně označují jako změny pubertální.

3.1 Rozlišení období dospívání

D. Krejčířová a J. Langmeier uvádí (1998, s. 138-139) nejčastější dělení období dospívání:

- 1) období pubescence – zhruba od 11-15 roku dítěte:
 - zde se uvádí fáze prepuberty – první znaky pohlavního dospívání a urychlení tělesného růstu,
 - fáze vlastní puberty – nastupuje po dokončení prepuberty, toto období můžeme vymezit mezi 13-15 rokem.
- 2) období adolescence – zde se postupně dosahuje plné reprodukční zralosti, dokončuje se tělesný růst, rychle se mění postavení jedince ve společnosti (přechod ze základní školy na učební obor či maturitní studium):
 - toto období je zahrnuto od 15-20 let, je označováno jako mladiství, dorost či teenagers,
 - tělesný růst není rovnoměrný.

Hlavním vývojovým úkolem v období dospívání je zejména uvolnění ze závislosti na rodičích a navazování vztahů s vrstevníky obojího pohlaví. Za normálních okolností si však dospívající chtějí udržet pozitivní vztahy k rodičům, i když je jakkoliv kritizují a drze jim odmítají. Mění se spíše jejich vnější způsob chování. Do období dospívání je také zahrnuta volba povolání, která je spíše předmětem fantazie, tedy rozhodující je přání adolescenta „čím chce být“. Dítě v období pubescence začíná srovnávat svá přání, své schopnosti, školní prospěch a své zájmy. V podstatě jde o dva

navzájem související aspekty – z hlediska jedince – aby si zvolil takové povolání, které ho nejvíce uspokojí – z hlediska společnosti – získat takového pracovníka, který by přispěl k plnění společenských úkolů. Sladit tyto aspekty by mělo být cílem dobré volby povolání a aby se mladiství, v dalším období dospívání, zvládli plně věnovat seberealizaci a našli si i volný čas na uspokojení svých potřeb a relaxaci (Krejčířová, Langmeier, 1998, s. 150-154).

Petr Macek (1999, s. 44-46) dělí adolescenci tak, že se časově překrývá s druhou dekádou života, období adolescence s obdobím dospívání. Z pohledu společnosti jde v tomto období hlavně o přípravu na dospělé role. Pohled psychologie se spíše zaměřuje na vnitřní život dospívajících, kdy se odehrává velké množství biologických, psychických a sociálních změn. Proto má smysl členit adolescenci na rannou, střední a pozdní:

Ranná adolescence je v současnosti datována od 10-13 let. Typické pro toto období je např. zvýšený zájem o vrstevníky opačného pohlaví. Ranná adolescence je období plné překvapení. Dominují zde pubertální změny a nutnost adaptovat se na nové prostředí a role, obvykle v souvislosti s přechodem ze základní školy na střední školu.

Střední adolescence je datována od 14-16 let. Toto období je charakteristické kvalitativními změnami v oblasti blízkých vrstevnických vztahů (přátelství) a měnícím se vztahem k autoritám a k sobě samému. V mnoha společnostech je charakteristické, že se v této fázi adolescenti snaží výrazně odlišovat od svého okolí, např. preferují specifickou hudbu, jinak se oblékají nebo upřednostňují svůj volný čas ke svým zájmům.

Pozdní adolescence je datována obvykle od 17-20 let věku dítěte. Je to fáze, která nejvíce směřuje k dospělosti. Většina dospívajících dokončuje v této době své vzdělávání a snaží se nalézt pracovní uplatnění. Posiluje se hodně sociální aspekt identity, tj. potřeba někam patřit, podílet se na něčem a něco s druhými sdílet. Šíře změn v tomto období závisí také na tom, jak adolescenti sami časují svoje dospělé role. Jestli se např. rozhodují o vysokoškolském studiu, jestli se ekonomicky osamostatní, nebydlí s rodiči aj.

V knize od M. Vágnerové (2000, s. 209) se dočteme o dělení na období dospívání pubescence a na období dospívání adolescence. Považuje za výhodnější rozdělit je na výše uvedené období, jelikož jsou to dvě rozdílné fáze dospívání.

Období dospívání je přechod mezi dětstvím a dospělostí. Začíná přibližně od 11 let věku dítěte a končí dosažením dospělosti ve 20 letech. První fáze dospívání je datována přibližně mezi 11. a 15. rokem. Toto období je označeno jako pubescence. Charakteristikou daného období je typická proměna vlastního těla. Mění se i jejich sebehodnocení, bývají zranitelnější a vztahovačnější. Emoční nevyrovnanost je primárně důsledkem hormonálních změn. Pubescenti začínají uvažovat na úrovni formálních logických operací, tzn. že dovedou přemýšlet hypoteticky, o pouhých možnostech. Hypotetické myšlení lze považovat i jako úvahu o budoucnosti. Tato změna se projeví v celkovém přístupu ke světu a k sobě samému (Vágnerová, 2000, s. 209-212).

Období dospívání adolescence Vágnerová datuje (2000, s. 253) v časovém úseku od 15 do 20 let. V období adolescence se můžeme setkat s ukončením povinné školní docházky, dovršením přípravného profesního období, dosažením plnoletosti a možností prvního pohlavního styku.

U adolescenta se jeho tělo stává součástí jeho identity. Zevnějšek je cílem a prostředkem k dosažení potřebné sociální pozice. Adolescent umí uvažovat flexibilně. V adolescentním období se završuje rozvoj identity dospívajícího. V této vývojové fázi se rozvíjí mužská a ženská role, která je významnou složkou identity. Adolescent je brán více jako dospělý a tím se vyžaduje i odpovídající chování. Mění se i sociální role, především v profesní oblasti (Vágnerová, 2000, s. 295-296).

3.2 Charakteristika období dospívání

Charakteristika změn v průběhu období dospívání a význam adolescence se odráží v řadě teorií a psychologických koncepcí. Stejně jako v jiných oblastech nenajdeme jednotnou či obecně platnou teorii.

Všechny možné přístupy a teorie podtrhují hlavně význam biologických faktorů pro adolescentní rozvoj, konkrétně dozrávání a nástup sexuality. Dále také zdůrazňují určitou dramatičnost a konfliktnost v průběhu adolescence. Jak píše P. Macek ve své knize *Adolescence* (1999, s. 19), průběh dospívání je velmi závislý na specifických kulturních a společenských podmínkách, tj. na hodnotách, tradicích a normách konkrétní společnosti, konkrétní komunity a na stylu rodinného života. Vzдор a konflikt se tradičně přisuzuje spíše mezigeneračním vztahům. Pro adolescenta je také důležitý jeho hodnotový systém, který je individualizovaný a specifický pro daného jedince.

Jeho zájmy a koníčky se v období adolescence rozvíjejí. V dnešní době se na prvním místě hodnotového žebříčku bude objevovat spíše činnost spojená s technickými prostředky přenosu informací (mobilní telefon, internet, televize aj.)

Adolescence je jakési přechodné období, které člověku slouží k urovnání si vlastních hodnot, postojů a cílů, aby následně dokázal dobře nakládat se dvěma základními atributy dospělosti – se svobodou a odpovědností. Nástup adolescence se obvykle dává do souvislosti s pohlavním dozráváním. Puberta je ovšem jen jeden ze vstupních atributů adolescence. To, co ji činí specifickým obdobím, je dáno především podmínkami a požadavky konkrétního prostředí. Je to systém společenských norem, hodnot, rolí a pravidel, které musí člověk přijmout a které musí respektovat, aby nebyl společností sankcionován, ale naopak – aby byl pozitivně přijat a považován za „plnohodnotného“. Ze subjektivního hlediska může být období adolescence prožíváno a interpretováno různě. Jako období přípravy hledání, tedy se smyslem a cílem v budoucnosti, současně však i jako období s hodnotou „zde a nyní“ – příležitost pro intenzivní prožívání nových situací a pro sebe poznávání (Macek, 1999, s. 40-43).

Adolescence je tedy lokalizována přibližně mezi 15. a 20. rokem života člověka. Na začátku je pohlavní zralost a ukončení základní školy. Na konci je ekonomická nezávislost a nástup do práce. Z přečtené literatury usuzuji o dvou možnostech adolescenta, jak dojít k vlastnímu sebepojetí:

1. převezme prefabrikovaný vzorec od rodiny nebo jiných lidí,
2. nebo si vytvoří identitu aktivně sám.

První možnost je jistější a pohodlnější, ale patrně neumožní člověku více rozvinout své možnosti. Dojít k identitě vlastní cestou vyžaduje překonávání překážek (sebedůvěra, vytrvalost aj.). Takový člověk může zpravidla lépe realizovat svůj potenciál. Macek ve své knize píše (1999, s. 61-65), že je možnost, kdy není jedinec v hledání sebe sama úspěšný. To se může projevit tzv. adolescenčním moratoriem. Člověk odkládá definitivní rozhodnutí ohledně vlastního zacílení a experimentuje s různými rolemi. Objevuje hodnoty a rozvíjí různé zájmy.

Vágnerová píše (2000, s. 253): „Vstup do fáze adolescenta je biologicky ohraničen pohlavním dozráním. Adolescence je však především dobou komplexnější psychosociální proměny, mění se osobnost dospívajícího i jeho sociální pozice.“

Pro adolescenta má velký význam jeho tělo a zevnějšek. Výstřednost v oblékání, účesu apod. naznačuje většinou příslušnost k nějaké skupině a touhu po pozornosti

okolí. Tyto projevy ustupují s blížící se dospělostí. Myšlení je pružné a výkonné, i když má adolescent zatím poměrně málo zkušeností. Může to mít ale i svou výhodu v originalitě řešení, které by staršího a zkušenějšího člověka nenapadlo. Samozřejmostí je, že v období adolescence sehrávají vrstevníci dospívajícího důležitou roli. V této době, kdy se uvolňuje z vazeb na rodinu, ale současně ještě není schopen fungovat zcela samostatně, potřebuje oporu od lidí, kteří jsou na tom podobně, s nimiž sdílí svůj volný čas a získává sociální dovednosti. Vrstevnická skupina se chce svým způsobem odlišit od ostatních pomocí různých rituálů, úpravou zevnějšku, preference určité hudby apod. Tím je naplněna touha adolescenta po jednoznačnosti (Macek, 1999, s. 40-60).

4 Výzkum

Praktická část bakalářská práce se zajímá o žáky středních škol a jejich volný čas mimo vyučování. Zda navštěvují organizované volnočasové aktivity nebo mají více zájmů v neorganizovaném volném čase.

4.1 Charakteristika výzkumného šetření

K mému tématu mě vedl v dnešní době hodně diskutovaný námět: „Děti, mládež a volný čas.“ Myslím si, že uvedený problém je v současnosti aktuální a velmi zajímavý. Ve svém výzkumném šetření jsem se zaměřila na žáky střední školy. Zkoumala jsem jaký je jejich organizovaný a neorganizovaný volný čas mimo školu a do jaké míry je ovlivnila moderní informační technologie – počítač a televize. To, jak dnešní mládež tráví svůj volný čas, je podmíněno hlavně jejím okolím. Proto jsem zvolila okruh otázek, které nás zavedou do organizovaných a neorganizovaných činností mládeže na střední škole.

4.2 Cíl výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jaké jsou volnočasové aktivity žáků středních škol mimo vyučování.

4.3 Výzkumný vzorek a metoda výzkumného šetření

Zkoumaný vzorek respondentů pochází ze střední školy v Českých Budějovicích. Vybrala jsem si tři různé ročníky s jiným studijním zaměřením. Celkem jsem oslovila 93 žáků. Na škole mají žáci možnost ubytování v domě mládeže. Žáci mohou navštěvovat knihovnu, studovnu, sportovní místnost, místnost pro kadeřnické úpravy, televizní místnost s videem a DVD přehrávačem, psací stroje, v přílehlé budově mají fitness a počítačovou učebnu s připojením na internet.

K provedení výzkumu jsem si vybrala metodu dotazníkového šetření. Metoda byla zvolena díky hromadnému sběru dat a informací. Respondenti odpovídali na jasně dané otázky, byli velice ochotní a se zájmem dotazník vyplnili.

4.4 Předpoklady výzkumného šetření

Předpokládám, že výpovědi respondentů v dotazníku budou odpovídat následujícím předpokladům. V závěrečném shrnutí uvedu bližší výsledky daných předpokladů.

Stanovení výzkumných předpokladů:

- 1) Předpoklad č. 1 – Nadpoloviční většina žáků navštěvuje organizovaný zájmový útvar.
- 2) Předpoklad č. 2 – Nadpoloviční většina žáků tráví ráda svůj volný čas venku.
- 3) Předpoklad č. 3 – Nadpoloviční většina respondentů stráví více jak 3 hodiny denně u počítače.
- 4) Předpoklad č. 4 - Nadpoloviční většina respondentů stráví více jak 3 hodiny denně u televize.
- 5) Předpoklad č. 5 – Nadpoloviční většina žáků tráví nejraději svůj volný čas u televize nebo počítače.
- 6) Předpoklad č. 6 – Nadpoloviční většina mládeže nezažívá ve svém volném čase nudu.
- 7) Předpoklad č. 7 - Nadpoloviční většina mládeže je s trávením svého volného času spokojena.

4.5 Vyhodnocení a interpretace výzkumného šetření

Předpoklad č. 1: Nadpoloviční většina žáků navštěvuje organizovaný zájmový útvar.

Předpoklad č. 1 vychází z otázek č. 1-3 v dotazníku, které byly položeny v závislosti na seskupení oddílů: kroužek č. 1, č. 2 a č. 3:

- otázka č. 1 - Navštěvuješ organizovaný zájmový útvar?

Možnosti odpovědí: - při škole, - oddíl TJ, - jiné-uvеď.

- otázka č. 2 - Kolikrát do týdne navštěvuješ zájmový útvar?

Možnosti odpovědí: - 1x do týdne, - 2x do týdne, - více jak 2x do týdne.

- otázka č. 3 - Zájmový útvar je zaměřen na?

Možnosti odpovědí: - uveď druh činnosti (volná odpověď).

Tabulka č. 1 vychází z oddílů otázek: kroužek č. 1, č. 2 a č. 3 v dotazníku, zda jsou žáci zapojeni do organizovaných zájmových útvarů. Údaje jsou uvedeny v absolutních četnostech žáků v ročníku. Tabulku jsem rozdělila po ročnících, aby byl viditelný počet respondentů navštěvujících organizovanou činnost ve volném čase.

Tabulka č. 1

Počet organizovaných činností	2. ročník	3. ročník	4. ročník
Organizovaná činnost	14	20	11
Žádná organizovaná činnost	13	19	16
Celkem respondentů	27	39	27

Shrnutí: V tabulce č. 1 vidíme absolutní četnosti respondentů rozdělené po ročnících. Žáci 4. ročníku navštěvují méně organizovanou činnost, než žáci 2. a 3. ročníku. Můžeme se tedy domnívat, že žáci 4. ročníku jsou více zaměřeni na studium a přípravu k maturitě, než-li 2. a 3. ročník.

Pro lepší přehlednost jsem zvolila výpočet relativní četnosti, který uvádí tabulka č. 2. Tyto údaje vychází z tabulky č. 1. Vidíme, že organizovanou činnost nenavštěvuje nadpoloviční většina žáků. U 4. ročníku lze předpokládat, že se více připravují do školy na maturitní zkoušky, a proto jejich organizovanost v činnostech klesá.

Tabulka č. 2

Počet organizovaných činností v %	2. ročník	3. ročník	4. ročník
Organizovaná činnost	48,1 %	51,3 %	40,8 %
Žádná organizovaná činnost	51,9 %	48,7 %	59,2 %

Tabulka č. 3 ukazuje celkovou relativní četnost všech respondentů zapojených do organizovaných činností. Hodnoty jsou spočítané z odpovědí v otázce č. 1 v dotazníku. Tento celkový výpočet jsem vybrala proto, že nám upřesňuje a vyvrací můj předpoklad č. 1.

Tabulka č. 3

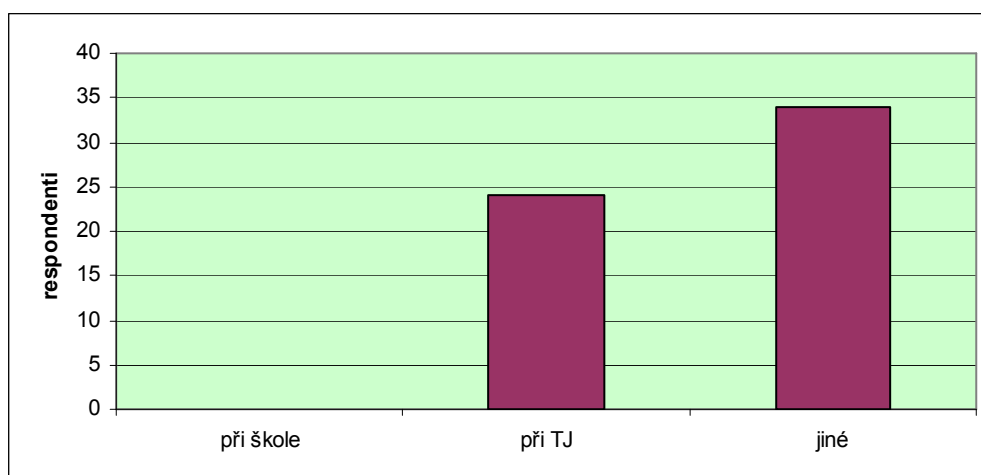
Relativní četnost	Respondenti
Organizovaná činnost	47,3 %
Žádná organizovaná činnost	52,7 %

Shrnutí: V tabulce č. 2 pozorujeme relativní četnost, kdy 2. a 3. ročník má poměrně stejné hodnoty organizované činnosti (2. ročník - 48,1 %; 3. ročník - 51,3 %). U 4. ročníku zapojení do organizovaných zájmových útvarů klesá (4. ročník 40,8 %). Vzhledem k tomu, že se jedná o 4. ročník, je možné, že se budoucí maturanti spíše připravují na závěrečné zkoušky na úkor organizované činnosti. Tabulka č. 3 názorně vyvrací můj předpoklad o nadpoloviční většině zapojených dětí do organizovaného zájmového útvaru, protože organizovaná činnost zaujímá pouhých 47,3 %.

V dalším textu bude podrobněji rozepsáno, jaké zájmové útvary žáci střední školy navštěvují a při jakých institucích.

Graf č. 1 zobrazuje zapojenost žáků do organizovaného útvaru v rámci určité instituce. Uvedené hodnoty se vztahují k otázce č. 1 v dotazníku a jsou zapsány v absolutních četnostech žáků. Záměrem této otázky bylo zjistit, zda střední škola, na které byl dotazník podán, nabízí organizovanou činnost pro mládež, a proto byly varianty odpovědí na otázku č. 1 v dotazníku navrženy takto: - při škole, - oddíl TJ, - jiné. Domnívala jsem se, že škola, kterou jsem navštívila, by mohla podporovat smysluplné a příjemné trávení volného času vzhledem k její velikosti a vedení Domova mládeže či by mohla zprostředkovávat organizované aktivity jiných institucí. Proto jsem zvolila tuto trojici otázek s přesvědčením, že se na této střední škole vyskytují možnosti nabídky navštěvovat organizovaný útvar.

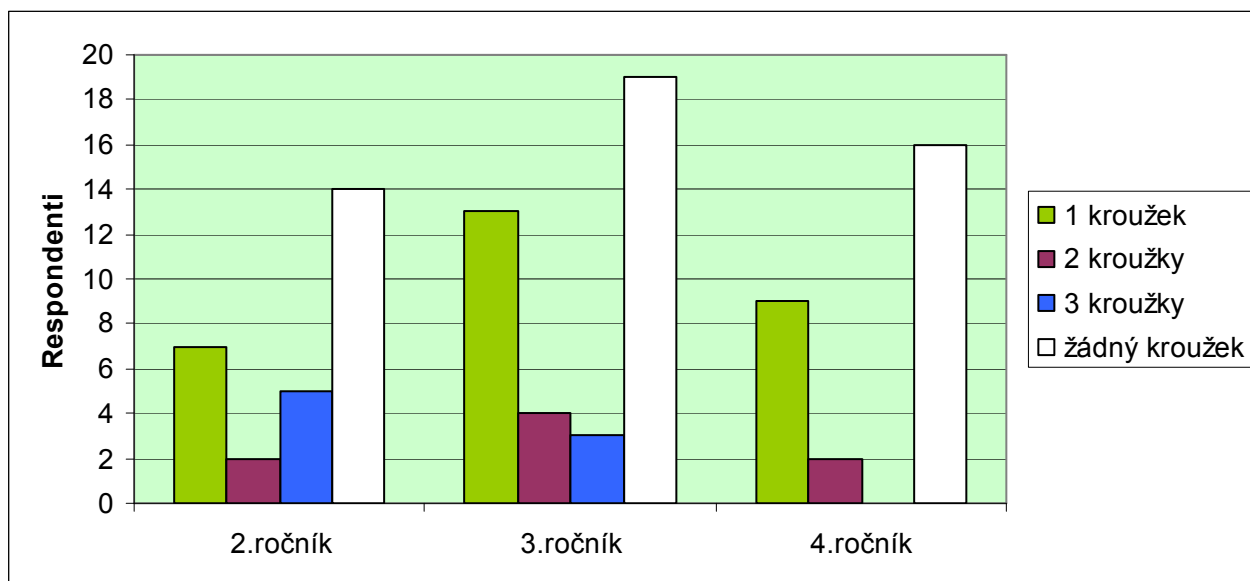
Graf č. 1

Shrnutí: Graf č. 1 zobrazuje zařízení, při kterém žák činnost navštěvuje. Je zde vidět, že škola neposkytuje žádný organizovaný útvar a ani nezprostředkovává jinou organizovanou činnost v jiné instituci. Lze usuzovat, že žáci navštěvují z vlastního zájmu jiné organizované útvary. TJ oddíl navštěvuje 24 respondentů. V těchto TJ oddílech se jedná o činnosti: kopané, basketbalu, volejbalu a florbalu. Položka „jiné“ ukazuje 34 respondentů, kteří tuto otázku zaškrtnuli. Z tohoto počtu (34 respondentů) jich 24 tuto odpověď dále rozepsalo. V příloze II. je uvedena tabulka č. 1, která uvádí činnosti prováděné při „jiné organizaci“. Zajímavostí je, že žák ze 4. ročníku uvedl jako svou organizovanou činnost brigádu. Je například možné, že se v rámci brigády věnuje své zájmové činnosti (koníčku).

Graf č. 2 zobrazuje počet organizovaných činností, které respondenti navštěvují. Hodnoty jsou uvedeny v absolutních četnostech žáků. Údaje v grafu se vztahují ke kroužkům č. 1, č. 2 a č. 3 uvedeným v dotazníku, kdy má jeden žák i více zájmových organizovaných činností. Pro přehlednost jsem graf č. 2 rozdělila po ročnících.

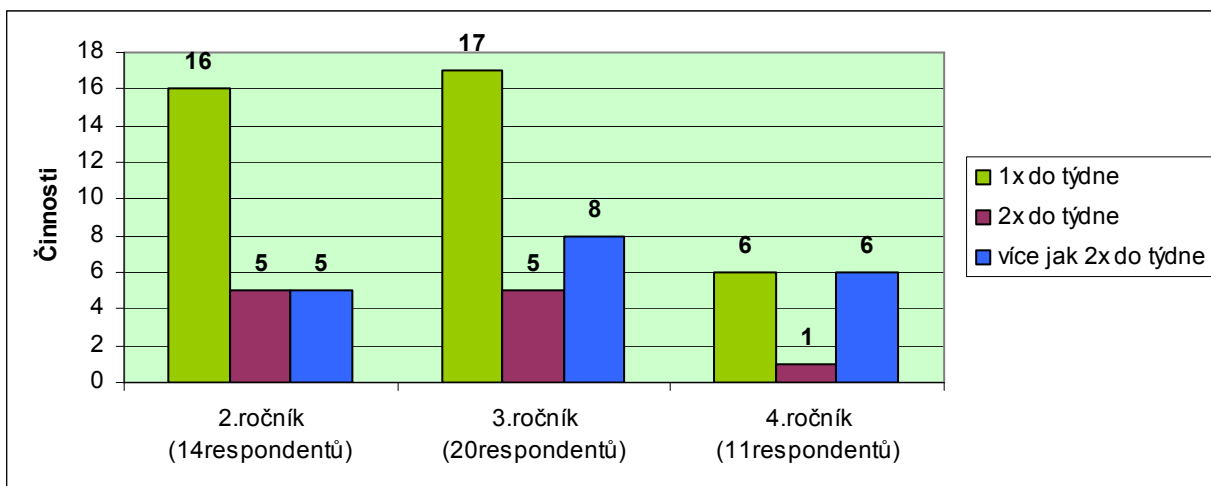
Graf č. 2

Shrnutí: Graf č. 2 ukazuje počet respondentů, kteří navštěvují organizovanou činnost. Na jednoho žáka tak může připadnout i více organizovaných aktivit. Pro porovnání uvádím i bílý sloupec „žádný kroužek“, aby bylo stále viditelné množství respondentů, kteří nenavštěvují žádnou organizovanou činnost. U 4. ročníku opět pozorujeme pokles zájmu o organizované útvary. Nikdo z 27 respondentů ve 4. ročníku neoznačil, že navštěvuje 3 kroužky.

V grafu č. 3 ukazují počet činností, které jsou vázány k otázce č. 2 v dotazníku. Činnosti jsou prováděné žákem několikrát do týdne, kdy byly zvoleny tyto varianty: -1x do týdne, - 2x do týdne, - více jak 2x do týdne. Hodnoty v grafu č. 3 jsou uvedeny v absolutních četnostech respondentů.

Graf č. 3

Shrnutí: Z grafu č. 3 můžeme zjistit, kolikrát v týdnu navštěvují respondenti jimi uvedené organizované aktivity. Vidíme, že: ve 2. ročníku 14 respondentů navštěvuje 26 činností. Ve 3. ročníku 20 respondentů navštěvuje 30 činností a ve 4. ročníku je 11 respondenty navštěvováno 13 činností. Žáci navštěvují některé aktivity i více jak 2x do týdne. Jakými činnostmi se žáci nejvíce zabývají více jak 2x do týdne, vidíme v příloze II. v tabulce č. 2. Detailní rozpis kroužků, které navštěvují jednotliví žáci v každém ročníku, jsou uvedeny v příloze II. v tabulce č. 3, č. 4, č. 5.

V oblasti organizovaného volného času mě překvapilo, že žáci při škole nenavštěvují žádné organizované aktivity pro volný čas. Proto uvedu ty zájmy, které mě u několika respondentů velice zaujaly. Jsou to: dobrovolní hasiči, cvičení se psy – Agility, bojové umění, fotokurz JAF či plavecká akademie Bez Bariér. Uvedené činnosti natolik upoutaly mou pozornost, že jsem se o nich informovala na jejich oficiálních webových stránkách. Pro lepší přehlednost uvádím veškeré organizované činnosti v příloze II. v tabulce č. 6. Je také zcela možné, že organizovaná činnost mládeže může být podmíněna i vlivem rodiny. Někteří rodiče mohou své děti vést také ke stejným zájmům jako mají oni sami.

Předpoklad č. 2: Nadpoloviční většina žáků tráví ráda svůj volný čas venku.

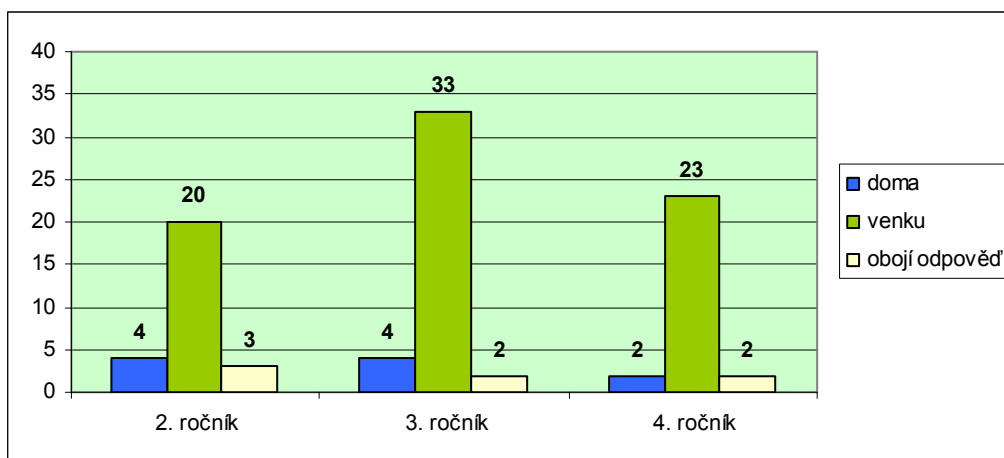
Graf č. 4 znázorňuje místo, kde tráví respondenti nejraději svůj volný čas. Dané hodnoty jsou uvedené v absolutních četnostech žáků, rozdělené po ročnících a vztahující se k otázce č. 5 v dotazníku:

- otázka č. 5 - Kde trávíš volný čas nejraději?

Možnosti odpovědí: - doma, - venku, - Domov mládeže.

Do grafu nebyla zahrnuta odpověď „Domov mládeže“, jelikož ji žádný z respondentů nezaškrtl. Domov mládeže tedy nenavštěvuje žádný žák z uvedeného vzorku.

Graf č. 4

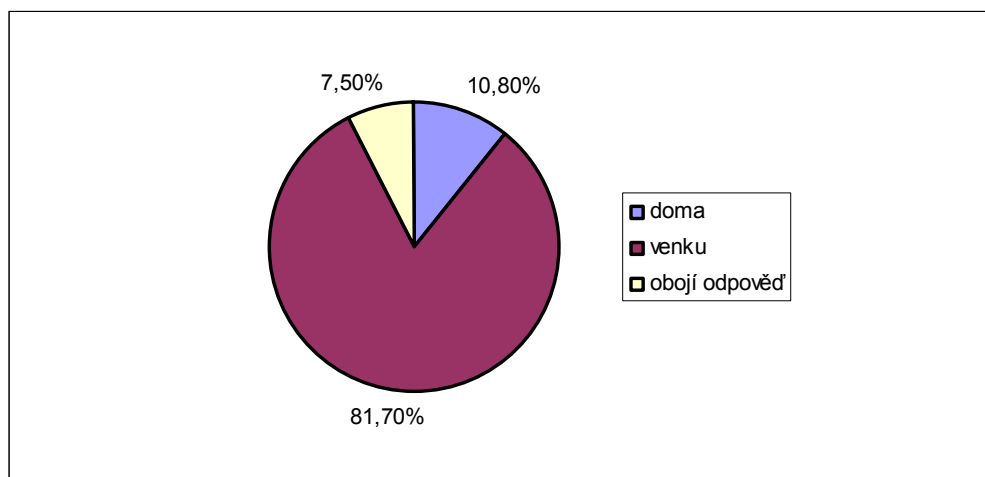

Shrnutí: Z grafu č. 4 je patrné, že většina respondentů uvedená v absolutních četnostech, tráví ráda svůj volný čas venku. Označení slova „venku“ znamená pohyb dětí mimo domov. U této otázky jsem předpokládala, že žáci vyberou pouze jednu variantu odpovědi. Sedm respondentů označilo dvě varianty odpovědi: doma a venku. Můžeme se tedy domnívat, že uvedených 7 respondentů tráví svůj volný čas rovnoměrně.

U výpovědí těchto 7 žáků jsem u ostatních otázek zaregistrovala tyto odpovědi: 6 respondentů nemá žádnou organizovanou činnost. Pět žáků zaškrtno odpověď: 1-3 hodiny strávené denně u počítače, dále 2 žáci uvedli odpověď „více jak 3 hodiny“ denně u počítače. V činnosti u počítače převládá odpověď: „chatování s přáteli a poslech hudby“. A u zálib mimo kroužků ve volném čase jsou napsané tyto odpovědi: domácí mazlíček, chodím ven s přáteli, návštěva kina a divadla, jízda na kole a fitness.

V grafu č. 5 ukazují relativní četnost všech ročníků dohromady, kde žáci nejraději tráví svůj volný čas. Na základě grafu č. 4 byl proveden výpočet relativní četnosti žáků. Je zde názorně vidět, že žáci z uvedeného vzorku nejraději tráví čas venku, tedy mimo domov.

Graf č. 5

Shrnutí: V grafu č. 5 názorně vidíme výpočet relativní četnosti všech ročníků. Je zřejmé, že žáci rádi své zájmové činnosti, ať už organizované nebo neorganizované, tráví nejraději mimo domov. Odpověď „doma“ znamená, že respondenti tráví svůj volný čas nejraději ve svém pokoji, což zaujímá pouhých 10,8 % z celkového počtu 93 respondentů.

Předpoklad č. 3: Nadpoloviční většina respondentů stráví více jak 3 hodiny denně u počítače.

Tabulka č. 4 shrnuje všechny ročníky dohromady a jejich čas strávený u samotného počítače. Uvedené odpovědi patří k otázce č. 6 v dotazníku:

- otázka č. 6 – Kolik hodin denně strávíš u počítače?

Možnosti odpovědí: - méně než 1 hodinu, - 1-3 hodiny, - více jak 3 hodiny.

Tabulka č. 4

Počítač	Absolutní četnost žáků	Relativní četnost žáků
Méně než 1 hodinu	26	28,0 %
1–3 hodiny	50	53,7 %
Více jak 3 hodiny	17	18,3 %

Shrnutí: V této tabulce č. 4 názorně vidíme, že položka „1-3 hodiny“ strávené denně u počítače zaškrtnulo 50 respondentů. Relativní četnost tedy uvádí, že z 93 respondentů odpověděla více jak polovina (53,7 %) na možnost „1-3 hodiny“ strávené denně u počítače. Nejnižší podíl odpovědi má varianta „více jak 3 hodiny“, kterou uvedlo 17 žáků, tedy 18,3 %. Je možné se domnívat, že účastí na organizovaných volnočasových aktivitách už respondenti nemají natolik volného času, aby ho trávili u počítače. Předpoklad č. 3 názorně vyvrací výše uvedená tabulka č. 4. Mládež z uvedeného vzorku 93 respondentů zvolila jako nejčastější odpověď „1-3 hodiny“ denně u počítače.

V následujícím textu bude blíže rozepsána činnost, kterou žáci střední školy nejraději provádějí na počítači.

Tabulka č. 5 zobrazuje soubor činností respondentů, které jsou prováděny nejraději na počítači. Uvedené informace se vztahují k otázce č. 7 v dotazníku:

- otázka č. 7 – Jakou činnost nejraději na počítači provádíš?

Možnosti odpovědí: - uveď činnost (volná odpověď).

Údaje jsou v absolutních četnostech žáků. Tabulka také názorně ukazuje pořadí nejraději prováděných činností na počítači. Je možné, že položka „poslech hudby“ může být součástí některé z dalších výpovědí. Žáci mohou poslouchat hudbu např. při chatování s přáteli na sociálních komunikačních sítích, při práci s počítačem nebo při surfování po internetu.

Tabulka č. 5

Činnost na PC	2. ročník	3. ročník	4. ročník	Celkem	Pořadí
Poslech hudby	18	28	20	66	1.
Soc. komunikační síť	21	30	13	64	2.
Počítačové hry	8	14	9	31	3.
Příprava do školy	5	11	10	26	4.
Sledování filmů/seriálů	5	13	3	21	5.
Práce s počítačem	4	1	2	7	6.
Surfování po internetu	2	0	4	6	7.

Shrnutí: V tabulce č. 5 jsou shrnuty nejoblíbenější činnosti, které mládež střední školy provádí na počítači. Jediné negativum vidím v sociálních komunikačních sítích, o kterých si myslím, že nejsou bezpečné. V porovnání s přímou komunikací s jedincem, kde můžeme pozorovat i neverbální projevy komunikace, je reálné dorozumívání více osobnější. Přesto je tato činnost vidět v celkovém pořadí na 2. místě. Když si ale pozorněji prohlédneme tabulku, žáci 2. a 3. ročníku uvedli jako nejčastější variantu „sociální komunikační síť“. Žáci 4. ročníku už takový zájem o virtuální komunikaci nemají, pouhých 13 respondentů z 27 dotázaných uvedlo tuto odpověď. Místo virtuální komunikace bych v popředí uvítala aktivní přípravu do školy či různorodou práci s počítačem, do které je zahrnuta – práce s úpravou fotek, podnikání, práce v textovém editoru Word, tvorba videí, prezentací a webových stránek.

Předpoklad č. 4: Nadpoloviční většina respondentů stráví více jak 3 hodiny denně u televize.

V tabulce č. 6 je uveden čas strávený u samotné televize u všech žáků v ročnících dohromady. Uvedené údaje patří k otázce č. 8 v dotazníku:

- otázka č. 8: Kolik hodin denně strávíš u televize?

Možnosti odpovědí: - méně než 1 hodinu, - 1-3 hodiny, - více jak 3 hodiny.

Tabulka č. 6

Televize	Absolutní četnost žáků	Relativní četnost žáků
Méně než 1 hodinu	49	52,7 %
1-3 hodiny	36	38,7 %
Více jak 3 hodiny	8	8,6 %

Shrnutí: Výše uvedená tabulka č. 6 názorně ukazuje, že nadpoloviční většina respondentů (52,7 %) zvolila variantu „méně než 1 hodinu“ denně u televize. Tabulka č. 6 tedy ukazuje nižší zájem o sledování televize oproti počítači a vyvrací tak můj předpoklad č. 4. Pouhých 8 respondentů uvedlo, že tráví více jak 3 hodiny denně u televize. Těchto 8 respondentů v otázce č. 5 uvedlo, kde tráví nejraději svůj volný čas: 6 žáků zaškrtnulo odpověď doma a 2 žáci odpověděli obojí odpovědí: doma a venku. Z čehož můžeme usoudit, že je pro 8 respondentů příjemné strávit volný čas u televize. Dále nebylo zkoumáno, jaké žánry v televizi sledují, tedy proč tráví tolik času u televize.

Porovnání počítače a televize: Z tabulek č. 4 a č. 6 můžeme pozorovat, jak sledovanost televize klesá oproti počítači. Hodnoty uvedené u počítače jsou, v závislosti na strávených hodinách denně, vyšší, než u televize. Z čehož usuzujeme, že nástup stále se zdokonalující informační technologie – počítače je mládeží stále více vyhledáván. V teoretické části je uveden průzkum, který v roce 2005 provedl Petr Sak. Z jeho výzkumu vyplývá, že na prvním místě je sledování televize a na třetím místě práce s počítačem. Z mého vzorku 93 respondentů je vidět, že tráví více volného času u počítače než u televize.

Předpoklad č. 5: Nadpoloviční většina žáků tráví nejraději svůj volný čas u televize nebo počítače.

V tabulce č. 7 je absolutní četnost respondentů, která uvádí počítač nebo televizi ve volném čase mládeže při všech neorganizovaných činnostech v daném ročníku. Tyto hodnoty jsou spočítány z odpovědí na otázku č. 4 v dotazníku:

– otázka č. 4 – Čím se zabýváš ve volném čase nejraději mimo kroužků?

Možnosti odpovědí: - uveď činnost (volná odpověď).

Tabulka č. 7

Informační technologie	2. ročník	3. ročník	4. ročník	Celkem
Počítač	19	26	15	60
Televize	2	3	0	5

Shrnutí: Tabulka č. 7 názorně ukazuje, že 60 žáků z uvedeného vzorku uvedlo mimo jiné i mezi své nejoblíbenější činnosti počítač. O televizi ve volném čase má zájem pouze 5 respondentů z 93 dotázaných. Těchto 5 respondentů ale také současně uvedlo odpověď: počítač. Zbýlých 33 respondentů z 93 dotázaných neuvedlo ve svém neorganizovaném volném čase ani televizi a ani počítač. V příloze II. nám tabulka č. 7 ukazuje, čím mládež nejraději tráví volný čas. Předpoklad č. 4 je tedy potvrzen. Nadpoloviční většina mládeže (60 respondentů) uvedla, že tráví svůj neorganizovaný volný čas mimo jiné i u počítače a televize.

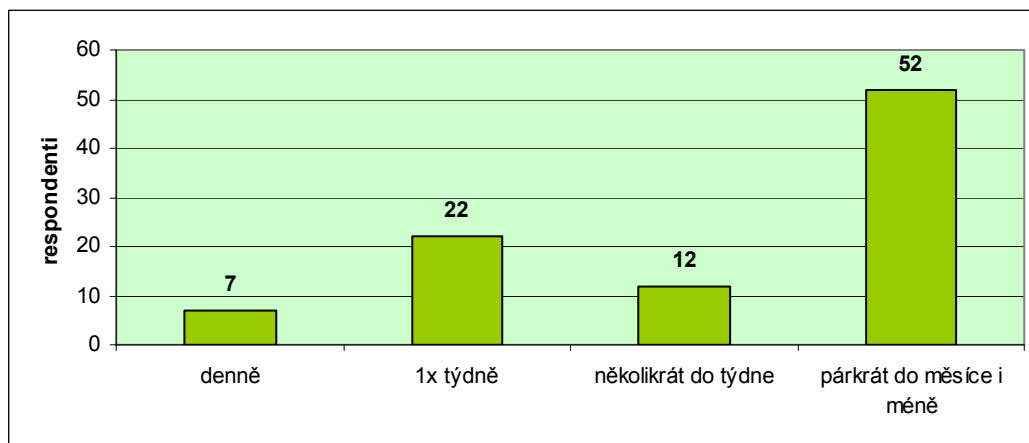
Předpoklad č. 6: Nadpoloviční většina mládeže nezažívá ve svém volném čase nudu.

V grafu č. 6 je uvedena výpověď všech 93 respondentů v absolutních četnostech, zda zažívají ve svém volném čase nudu. Uvedené hodnoty vyplývají z otázky č. 10 v dotazníku:

- otázka č. 10 – Jak často nemáš ve svém volnu co dělat (nudiš se)?

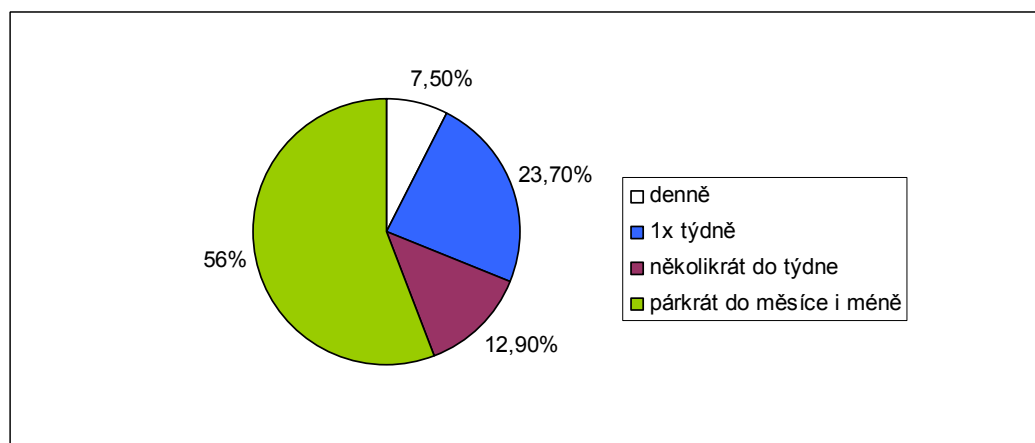
Možnosti odpovědí: - denně, - 1x týdně, - několikrát týdně, - párkrát do měsíce nebo méně.

Graf č. 6

Graf č. 7 názorně zobrazuje relativní četnost ve výpovědích 93 respondentů na otázku č. 10 z dotazníku. Pro lepší přehlednost jsem zvolila výsečový graf, který uvádí nadpoloviční většinu mládeže, která zažívá nudu jen párkrát do měsíce i méně.

Graf č. 7

Shrnutí: Z výpovědí žáků se předpoklad č. 6 potvrdil. Z grafů č. 6 a č. 7 je názorně vidět nadpoloviční většinu mládeže, která se nudí jen párkrát do měsíce i méně. Vybraný vzorek mládeže má natolik zájmů a činností, že ve svém volném čase nudu zkrátka zažívá málokdy. Graf č. 7 to velice názorně ukazuje v relativní četnosti. Z 93 dotázaných se 56 % žáků nudí pouze párkrát do měsíce i méně.

Předpoklad č. 7: Nadpoloviční většina mládeže je s trávením svého volného času spokojena.

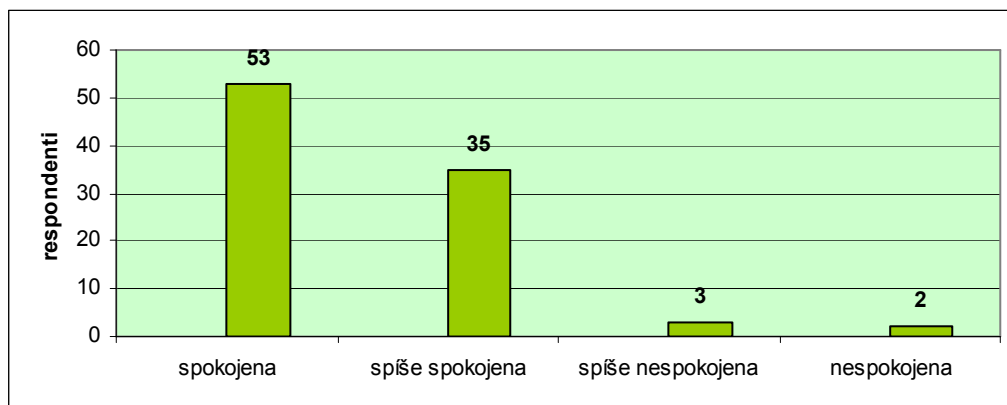
Graf č. 8 znázorňuje spokojenost žáků v absolutních četnostech vzhledem ke svým zájmům a činnostem. Uvedené výpovědi se vztahují k otázce č. 9 v dotazníku:

– otázka č. 9 – Jsi spokojen(a) s trávením svého volného času?

Možnosti odpovědí: - spokojen(a), - spíše spokojen(a), - spíše nespokojen(a),

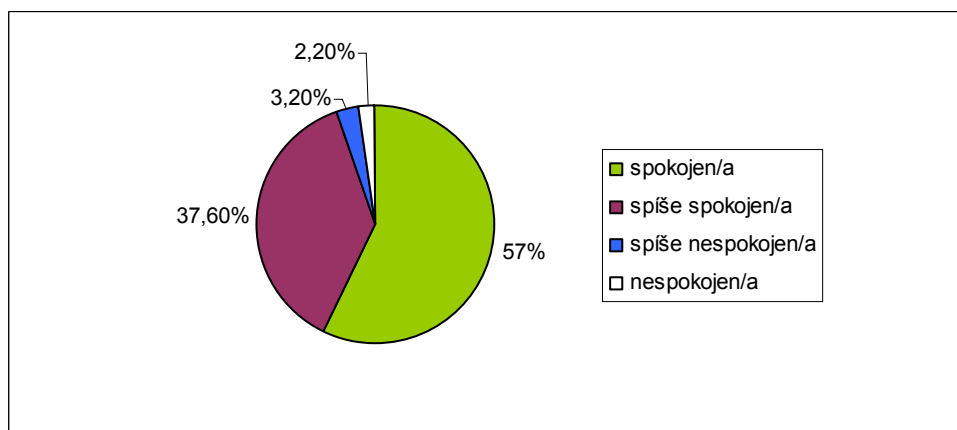
- nespokojen(a)

Graf č. 8

V grafu č. 9 je patrná spokojenost respondentů v relativní četnosti. Hodnoty uvedené ve výsečovém grafu jsou dány výpočtem odpovědí žáků z otázky č. 9 v dotazníku. Je zde přehledněji vidět nadpoloviční většinu mládeže, která je se svým volným časem spokojena.

Graf č. 9

Shrnutí: Z výše uvedeného grafu č. 9 je patrné, jaká je spokojenost mládeže ve svém volném čase. Nadpoloviční většina (57 % žáků z uvedeného vzorku), jak vyplývá z předpokladu č. 6, uvedla, že je se svým trávením volného času spokojena. Ani položka „spíše spokojen“ není zanedbávající (37,6 % odpovědí žáků). Ukazuje takovou míru spokojenosti, o které si žáci mysleli, že se s touto odpovědí ztotožňují.

5 Závěr

V teoretické části bakalářské práce jsem objasnila na základě odborné literatury pojem volný čas. Dále pak jeho funkce a způsoby, činitele okolního prostředí mající vliv na děti a mládež a jejich volný čas. Nesměl být opomenut ani samotný psychologický vývoj jedince v období adolescence.

Praktická část navázala na samotnou teorii a její hlavní úkol byl zaměřen na provedení výzkumného šetření. Byla použita metoda dotazníku. Rozborem jednotlivých předpokladů jsme mohli nahlédnout do volného času mládeže střední školy v Českých Budějovicích. Jednou z neuspokojivých věcí je, že v neorganizovaném volném čase začínají převládat činnosti spojené s počítačem. Virtuální komunikační sítě se objevily na druhém místě v činnostech prováděných na počítači. Z tohoto výsledku usuzuji, že mládež raději komunikuje prostřednictvím klávesnice, než-li v přímém kontaktu s vrstevníky.

V závěru bakalářské práce lze tvrdit, že volný čas respondentů, ať už organizovaný nebo neorganizovaný, je využíván oproti počítači a televizi všestranně. Návštěvnost organizovaných zájmových činností vzhledem k vyšším ročníkům střední školy sice klesá, ale z vyhodnocení stanovených předpokladů je možné konstatovat, že mládež z uvedeného vzorku má dost zájmů a aktivit ve svém volném čase. Ze zájmů a aktivit, které žáci uvedli, mohu říci, že respondenti mají také plno možností ve výběru organizací, které jsou zaměřeny na volný čas. Je možné, že i rodina může mít vliv na volnočasové aktivity svých dětí. Mohou k tomu být i od malička vedeni. Počítač v současné době předstihl sledování televize. Vyplývá to z mého vzorku žáků ze střední školy, kteří uvedli počítač jako jednu ze svých oblíbených činností ve svém volném čase. Průzkumy, které uvádí Petr Sak říkají, že je sledování televize na prvním místě. Bohužel, tento fakt se mi nepotvrdil, a proto mohu říci, že počítač jako informační technologie a zprostředkovatel nejrůznějších činností je mládeží více vyhledáván, než-li televize. Dále mě zajímalo, zda ve svém volném čase žáci střední školy zažívají nudu. Nadpoloviční většina mládeže se nudí pouze párkrát do měsíce. Jednou z dalších otázek v dotazníku byla spokojenost mládeže se svým volným časem. Z vybraného vzorku mládeže nadpoloviční většina odpověděla, že je spokojena se svým trávením volného času. Proto bych mohla konstatovat, že většina mládeže má natolik volnočasových

aktivit, že se ve svém volném čase ani nudit nemůže a je převážně spokojena se svými zálibami a koníčky.

Myslím si, že bakalářská práce naplnila svůj cíl. Přesto by mohla být dalším podnětem k prozkoumávání volného času u dětí a mládeže. Problematika volného času není zdaleka vyčerpána.

6 Seznam použitých zdrojů

Tištěné publikace:

ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X

GAVORA, P. *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-15X

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5

KAPLÁNEK, M. *Pedagogické a sociální aspekty práce s neorganizovanou mládeží, Socialia Olomouc 2003 - Sborník příspěvků z konference Sociální pedagogika jako vědní obor a studijní disciplína*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-185-X

MACEK, P. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X

PÁVKOVÁ, J. A KOL. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5
ISBN 80-7178-621-7

SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8

SAK, P. A KOL. *Člověk a vzdělání v informačním světě*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0

ŠVIGOVÁ, M. *Volný čas a my*. Praha: Svobodné slovo, 1967.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0

Elektronické zdroje:

MŠMT, odbor pro mládež. *Bílá kniha Evropské komise: Nový podnět pro evropskou mládež* [online]. 2002. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, odbor pro mládež, [cit. 20. dubna 2011]. Dostupné z WWW:

<<http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/press/ks8ekbk.pdf>>

MŠMT, odbor pro mládež [online]. 2003. poslední revize 18. dubna 2011. Dostupné z WWW: <<http://msmt.cz/mladez>>

Média tvořivě [on-line]. 2010. Dostupné z WWW: <<http://mediatvorive.cz/o-projektu>>

JIRÁK, J. in *Metodický portál RVP: Mediální výchova – inspirace k realizaci* [online]. 7. září 2004. [cit. 25. května 2011]. Dostupné z WWW:

<<http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/87/MEDIALNI-VYCHOVA-%E2%80%93-INSPIRACE-K-REALIZACI.html/>>

MATUŠ, M. in *Obce servis s.r.o.: Studie volnočasových aktivit* [online]. 2011. Dostupné z WWW: <<http://www.obceservis/studie.cz>>

Nadace jihočeské cyklostezky: Projektová činnost [online]. České Budějovice, 2004, Jihočeský kraj. Dostupné z WWW: <<http://www.jihoceske-cyklostezky/pages/projekty.php>>

Vševěd: Encyklopedie v pohybu [online]. Netpoint, s.r.o., 2005. Dostupné z WWW: <http://www.vseved/skola-obecne.cz>

Příloha I.

DOTAZNÍK

Ahoj, jmenuji se Lenka. Dělán výzkum volného času dětí na středních školách pro svou bakalářskou práci. Prosím vás o vyplnění tohoto dotazníku. Žádná z uvedených informací nebude poskytnuta třetí osobě ani použita proti vám. Vyjádřete se naprosto otevřeně.

Pohlaví:	Věk (prosím, uveď):
☐ - chlapec ☐ - dívka	☐ - _____
Kroužek č.1:	Kroužek č.2:
1) Navštěvuješ organizovaný zájmový útvar:	1) Navštěvuješ organizovaný zájmový útvar:
☐ - při škole ☐ - oddíl TJ ☐ - jiné – uveď: _____	☐ - při škole ☐ - oddíl TJ ☐ - jiné – uveď: _____
2) Kolikrát týdně navštěvuješ zájmový útvar ?	2) Kolikrát týdně navštěvuješ zájmový útvar ?
☐ - 1x týdně ☐ - 2x týdně ☐ - více jak 2x týdně	☐ - 1x týdně ☐ - 2x týdně ☐ - více jak 2x týdně
3) Zájmový útvar je zaměřen na:	3) Zájmový útvar je zaměřen na:
- uveď druh činnosti (např. fotbal, volejbal, keramika, skaut aj.)	- uveď druh činnosti (např. fotbal, volejbal, keramika, skaut aj.)
Kroužek č.3:	
1) Navštěvuješ organizovaný zájmový útvar:	
☐ - při škole ☐ - oddíl TJ ☐ - jiné – uveď: _____	
2) Kolikrát týdně navštěvuješ zájmový útvar ?	
☐ - 1x týdně ☐ - 2x týdně ☐ - více jak 2x týdně	
3) Zájmový útvar je zaměřen na:	
- uveď druh činnosti (např. fotbal, volejbal, keramika, skaut aj.)	

4) Čím se zabýváš ve volném čase <u>nejraději mimo kroužků</u> ?
(např: PC, DVD, fitness, chodím ven s kamarády, kino, čtení knih, domácí mazlíček aj.)
5) Kde trávíš volný čas nejraději ?
☐ - doma ☐ - venku ☐ - Domov mládeže
6) Kolik hodin <u>denně</u> strávíš u počítače ?
☐ - méně než hodinu ☐ - 1-3 hodiny ☐ - 3 hodiny a více hodin
7) Jakou činnost <u>nejraději</u> na počítači provádíš ?
- uveď činnost (např. poslech hudby, příprava do školy, PC hry, chatování s kamarády aj.)
8) Kolik hodin <u>denně</u> strávíš u televize ?
☐ - 3 hodiny a více ☐ - 1-3 hodiny ☐ - méně než hodinu
9) Jsi spokojen(a) s trávením svého volného času ?
☐ - spokojen(a) ☐ - spíše spokojen(a) ☐ - spíše nespokojen(a) ☐ - nespokojen(a)
10) Jak často nemáš ve svém volnu co dělat (nudiš se) ?
☐ - denně ☐ - 1x týdně ☐ - několikrát týdně ☐ - párkrát do měsíce nebo méně

Vysvětlivky: platnou variantu odpovědi označ křížkem, pokud není uvedeno jinak.

Děkuji za vyplnění :o)

Příloha II.**TABULKY****Příloha tab. č. 1**

Organizovaná činnost při odpovědi „jiné“
Dobrovolní hasiči
Sport
ZUŠ
Bojová umění
Skaut
Cvičení psů – Agility
Keramika
Trénink koní
Tanec
Brigáda – pracovní zaučení
Fotokurz JAF
Jazykový kurz

Příloha tab. č. 2

Organizovaná činnost navštěvovaná „více jak 2x do týdne“
Tanec – zumba, storm dance
Bojová umění
Sport – fotbal, basketbal, aerobic, volejbal, florbal
Brigáda – pracovní zaučení
Trénink koní
Hudba – vlastní kapela

Příloha tab. č. 3

Žáci 2. ročníku – počet návštěv kroužků týdně			
Žák	1. kroužek	2. kroužek	3. kroužek
1	2x	-	-
2	1x	-	-
3	1x	-	-
4	2x	-	-
5	2x	-	-
6	více jak 2x	-	-
7	více jak 2x	-	-
8	1x	1x	-
9	více jak 2x	více jak 2x	-
10	1x	1x	1x
11	1x	1x	1x
12	1x	1x	více jak 2x
13	1x	1x	1x
14	2x	2x	1x

Příloha tab. č. 4

Žáci 3. ročníku – počet návštěv kroužků týdně			
Žák	1. kroužek	2. kroužek	3. kroužek
1	2x	-	-
2	1x	-	-
3	1x	-	-
4	více jak 2x	-	-
5	více jak 2x	-	-
6	více jak 2x	-	-
7	více jak 2x	-	-
8	více jak 2x	-	-
9	více jak 2x	-	-
10	2x	-	-
11	1x	-	-
12	1x	-	-
13	2x	-	-
14	1x	1x	-
15	2x	1x	-
16	více jak 2x	2x	-
17	1x	více jak 2x	-
18	1x	1x	1x
19	1x	1x	1x
20	1x	1x	1x

Příloha tab. č. 5

Žáci 4. ročníku – počet návštěv kroužků týdně			
Žák	1. kroužek	2. kroužek	3. kroužek
1	1x	-	-
2	1x	-	-
3	1x	-	-
4	1x	-	-
5	2x	-	-
6	více jak 2x	-	-
7	více jak 2x	-	-
8	více jak 2x	-	-
9	více jak 2x	-	-
10	1x	1x	-
11	více jak 2x	více jak 2x	-

Příloha tab. č. 6

Organizované činnosti prováděné mládeží	Počet respondentů	Pořadí
Sport	25	1.
ZUŠ	8	2.
Tanec	7	3.
Bojová umění	7	3.
Trénink koní	4	4.
Dobrovolní hasiči	2	5.
Cvičení psů - Agility	1	6.
Skaut	1	6.
Keramika	1	6.
Jazykový kurz	1	6.
Brigáda – pracovní zaučení	1	6.
Fotokurz JAF	1	6.

Příloha tab. č. 7

Zájmy v neorganizovaném volném čase mládeže	Počet respondentů	Pořadí
Chodím ven s kamarády	74	1.
Návštěva kulturních akcí – divadlo, kino	33	2.
Sledování DVD	28	3.
Čtení knih a časopisů	27	4.
Domácí mazlíček	27	4.
Fittnes	20	5.
Sport – in-line brusle, jízda na kole, plavání	20	5.
Umělecká činnost – kreslení, keramika, literární tvorba, zpěv, fotografování, tanec	9	6.
Přítel/přítelkyně	7	7.
Poslech hudby	6	8.
Rodina	3	9.
Spánek	2	10.
Návštěva restauračního zařízení	2	10.